

Sub semnul Unirii: întâlnirile Gheorghe Bibescu – Mihail Sturdza

Prof.univ.dr. NICOLAE ISAR

Cum se recunoaște astăzi îndeobște, istoria mentalităților constituie o parte integrantă a istoriei unei societăți. Evenimentele, marile idei ale unei epoci, nu se pot explica niciodată prin ele însele, ci trebuie, obligatoriu, să fie corelate, între altele, cu evoluția structurilor mentale, cu mediul ambiant, cu atmosfera psihologică colectivă.

Nu avem o sinteză recentă asupra spiritului public românesc în secolul al XIX-lea, asupra istoriei și mai ales problematicii sale – o sinteză la care să ne putem raporta – dar, este o chestiune elementară, credem, să apreciem că de spirit public, în înțelesul propriu al cuvântului, se poate vorbi începând mai ales cu deceniile 4-5 ale secolului al XIX-lea, un rol important în activizarea schimbărilor de ordin structural mental, la nivelul macrocomunităților, avându-l, din aceste decenii, cum se știe, presa.

Cele mai vechi periodice românești, începând cu cel întemeiat de Eliade, „Curierul Românesc”, transmit, pe întregul spațiu locuit de români, acele imagini vii – știri despre fapte sau evenimente la ordinea zilei – menite să incite conștiința morală și socială a indivizilor care compun marea colectivitate națională: sunt imagini vii care fac și ele – alături de o mulțime de alți factori – ca individul să se transforme tot mai mult în cetățean, care fac să vorbim, pe măsură ce înaintăm în secolul al XIX-lea, de conștiință publică sau de spirit public.

Vechea presă românească, la care ne referim aici, a avut un rol excepțional în dezvoltarea ideii unității naționale, în sensul în care ea a contribuit la implicarea adâncă a acesteia în conștiința unui public cât mai larg, în spiritul public al epocii.

Pentru cititorii de rând ai vechilor gazete – dar și pentru cei care, analfabeți fiind, recepționau prin comunicare indirectă conținutul acestora – știrile cele mai importante erau acelea care permiteau o confruntare directă cu propriile lor sentimente. Pentru cei mulți și simpli, locuitori ai Moldovei sau Țării Românești, spectacolul îmbrățișării în public a conducătorilor celor două Principate, ca și imaginea acestui spectacol, retransmisă în paginile diferitelor gazete, aveau o profundă rezonanță afectivă; ideea unirii Principatelor căpăta un contur precis, scepticismul imprimat de vitregiile istoriei, treptat, începea să se împrăștie. Pilda stăpânitorilor părea a deschide uși până atunci zăgăzuite, și a oferi supușilor îmbărbătarea.

Întâlnirile în public ale lui Gheorghe Bibescu și Mihail Sturdza din cursul anilor 1843-1846 – cu toate scopurile propagandistice, cu iz de bravadă, care li s-ar fi putut presupune de unii contemporani –, prin semnificațiile mai adânci care li se atribuiau, au prilejuit, cum vom arăta în continuare, veritabile manifestări, cu caracter de masă, ale solidarității dintre moldoveni și munteni; totodată, prin intermediul periodicelor vremii ele concentrau atenția numeroșilor prenumerați ai acestor gazete, a unor largi pături și categorii sociale, nu numai din Țara Românească și Moldova, ci și din alte provincii locuite de români.

Prima serie de întâlniri dintre Gheorghe Bibescu și Mihail Sturdza are loc la Brăila și la Galați, în iulie 1843¹, în ajunul cunoscutei călătorii pe care domnul muntean urma să o facă la Constantinopol.

La Brăila, domnul muntean primea pe cel moldovean; la Galați, la rândul său, Bibescu era primit de domnul Moldovei, „cu prietenie și iubire”, cum scria Zaharia Karcalechi, în „Vestitorul românesc”, nota entuziastă a acestor întâlniri fiind surprinsă și de alte gazete.

Se înscria această întâlnire în seria de întâlniri dintre cei doi domnitori pe linia unei politici de strânse raporturi afirmate de la bun început, din primele săptămâni de la înscăunare, Bibescu intrând în corespondență cu domnul Moldovei² – o corespondență păstrată astăzi, în parte, în fondurile Bibliotecii Academiei Române.

În cadrul acestor întâlniri de la Brăila și Galați, cei doi au discutat, între altele, despre viitoarele tratative pe care domnul muntean avea să le ducă la Constantinopol, în septembrie-octombrie 1843, și „Gazetei Transilvaniei” – în prima sa relatare despre această călătorie³ – nu avea să-i scape amănuntul că între membrii suitei lui Bibescu se afla și un reprezentant al domnului moldovean. Pe același domn al Moldovei, imediat după revenirea în țară, Bibescu avea să-l informeze în mod special asupra tratativelor purtate cu autoritățile otomane⁴ – tratative, cum se știe, încununate de succes, în multe privințe, și asupra cărora nu e cazul să ne oprim aici.

A doua serie de întâlniri dintre cei doi domni se desfășoară în anul următor, 1844, la începutul lunii noiembrie, și anume în orașul Focșani, a cărui despărțire în două – partea muntenească și partea moldovenească – era un simbol al dramei despărțirii poporului român, dar și un simbol al speranței de restabilire a unității sale, prin înlăturarea liniei care despărțea orașul, deocamdată, în două.

¹ Cf. „Vestitorului românesc”, an VII, 1843, nr.60 din 30 iulie, p. 237-240, la rubrica „Știri din lăuntru”.

² Cf. Biblioteca Academiei Române, Serv. Msse, XIII, Varia 1 (copii după scrisorile lui Gheorghe Bibescu din aprilie 1843, și răspunsul lui Mihail Sturdza).

³ „Gazeta Transilvaniei”, VI, 1843, p. 183.

⁴ Biblioteca Academiei Române, Serv. Msse, Coresp., S 5(1)/XC VIII.

Din suita domnitorului Gheorghe Bibescu, alături de cei mai înalți dregători ai statului, făceau parte și doi cunoscuți scriitori, Simeon Marcovici și Grigore Alexandrescu, așa după cum din suita domnitorului moldovean, alături de beizadele și înalți dregători, făcea parte și poetul Vasile Alecsandri.

Întâlnirile celor doi domnitori la Focșani prilejuiau multe manifestări de solidaritate între munteni și moldoveni, adevărate sărbători populare, despre care aveau să relateze, pe larg, în primul rând, scriitorii participanți la aceste manifestări, trimițând corespondențele lor gazetelor de la București și Iași.

Un amplu reportaj este trimis de la Focșani gazetei semioficiale „Vestitorul românesc”, condusă de cărturarul ardelean Zaharia Karcalechi. Este un frumos reportaj, nesemnat, dar putem identifica pe autor, după părerea noastră, în persoana unuia dintre membrii suitei, profesorul de retorică din Colegiul „Sf. Sava”, Simeon Marcovici, cel care făcuse parte și din suita domnitorului muntean în călătoria la Istanbul, și pe care o relatase, din etapă în etapă, trimițând articole aceleiași gazete⁵. Trebuie să menționăm aici că Simeon Marcovici îl va însoți pe Gheorghe Bibescu nu numai în întâlnirile următoare cu domnul Moldovei, ci și în călătoriile domnului muntean la locuri și monumente istorice din țară, el – iar nu Gr. Alexandrescu, cum greșit a considerat ilustrul cărturar G. Călinescu⁶ – fiind autorul acestor frumoase relatări de călătorie prin țară, publicate numai sub inițiale în „Vestitorul românesc”⁷. Este vorba, să mai adăugăm, de scriitorul mult prețuit de Eminescu, mai târziu, pentru limba sa cea frumoasă, scriitorul pe care poetul nostru național îl considera, altfel, în primul rând, un harnic traducător⁸, refuzându-i calitatea de scriitor original, nedescoperindu-i nici scrierile literare – între care unele dintre relatările de călătorie la care ne referim aici⁹ – nici importanțele lui scrieri social-politice.

Imediat după sosirea în orașul Focșani, în după-amiaza zilei de 2 noiembrie 1844, unde sunt întâmpinați de un „norod numeros”, cu „veselitoare strigări de ură”¹⁰, domnitorul Gheorghe Bibescu și numeroșii lui însoțitori se deplasează în partea „moldovenească” a orașului, pentru a se întâlni cu Mihail Sturdza, care

⁵ Pentru unele fragmente din aceste relatări de călătorie, din august-octombrie 1843, vezi N. Isar, *1843-un domnitor român în vizită la Istanbul*, în „Magazin istoric”, an XXI, nr.4, aprilie 1987, p. 38-41.

⁶ G. Călinescu, *Grigore N. Alexandrescu*, București, Editura pentru Literatură, 1962, p. 44-45.

⁷ Pentru cea mai importantă serie din aceste călătorii, aceea din august-septembrie 1844, vezi „Vestitorul românesc”, VIII, 1844, nr. 68, p. 269-270; nr. 69, p. 273-274; nr. 71, p. 283-284; nr. 73, p. 287-288.

⁸ M. Eminescu, *Opere*, vol.IX, București, Editura Academiei, 1980, p. 401.

⁹ Vezi N. Isar, *Simeon Marcovici, un scriitor mult prețuit de Eminescu*, în „România literară”, an XX, 1987, nr.33, p. 19.

¹⁰ „Vestitorul românesc”, an VIII, 1844, nr. 87, p. 345.

sosise cu câteva ore mai devreme. Sub impresia atmosferei de intensă sărbătoare patriotică ce domnea în Focșani în acest moment, scriitorul la care ne-am referit mai sus notează: „Amândouă părțile orașului era[u] luminate, ulițele, împodobite cu brazi și transparente. Românii (muntenii) și moldovenii, uitând osebitoarele numiri ce întâmplarea sau reaua voință au pus între dânșii și plini de bucurie pentru o asemenea norocită întâlnire, coprinseseră drumurile și se felicitau unii pe alții pentru dragostea și mântuitoarea unire ce domnește între căpeteniile lor”¹¹.

Întâlnirea celor doi, în zgomotul bubuiturilor de tun, care salutau evenimentul, a mișcat adânc mulțimea privitorilor. „Aci toți cei ce au avut norocirea de a fi de față – scrie mai departe autorul relatării – a[u] trebuit să se uimească până la lacrimi, privind dulcea și nefățarnica îmbrățișare a doi prinți români, care, prețuind nobila sarcină ce este pusă asupra-le, precum și desăvârșita asemănare a soartei și intereselor acestor două prințipaturi, au gonit zavistia, care în toate vremile și la toate neamurile a fost producătoare de nenociri și pustiire, și s-au îmbrăcat cu frumosul sentiment al buneii înțelegeri și al înfrățirei”¹².

Au urmat mai multe runde de convorbiri între cei doi, precum și întâlniri între membrii celor două suite, mese comune, cu toasturi, însoțite de „sunetul frumoasei muzici naționale și strigături de ură”¹³.

Această serie de întâlniri de la Focșani din noiembrie 1844 – la o dată când ideea unirii Principatelor era în plin proces de maturizare – era pe larg relatată și de alte gazete, de „Curierul românesc” al lui Eliade, de „Albina românească” de la Iași¹⁴, a lui Gheorghe Asachi, de „Gazeta Transilvaniei” de la Brașov¹⁵, a lui George Barițiu. Pentru însemnătatea care se conferea evenimentului, în sensul corespondenței lui cu aspirațiile de unitate națională ale românilor, deosebit de semnificative erau comentariile apărute în gazeta din urmă, a lui Barițiu, în care, între altele, se sublinia că „scopul noii călătorii și întâlniri a ambilor domni nu poate fi decât prea folositoriu viitorului acestor două patrii românești”¹⁶. Cât privește conținutul convorbirilor de la Focșani este semnificativ faptul că George Barițiu, încă în ajunul deplasării celor doi domni în acest oraș, citind o corespondență de la Iași, enumera problemele care aveau să stea în atenția celor doi: dezvoltarea legăturilor dintre cele două Principate, chestiunea mănăstirilor

¹¹ *Ibidem*, p. 346.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Vezi „Albina românească”, XVI, 1844, nr.90 din 12 noiembrie, p. 370, reportaj nesemnat, aparținând probabil lui Vasile Alecsandri, membru în suita domnului moldovean.

¹⁵ „Gazeta Transilvaniei”, VII, 1844, p. 351, 356, 371-372, 379.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 92, p.366.

închinată – problemă spinoasă, pe care, înainte de a o fi putut rezolva, în alte condiții, mai favorabile, domnitorul Al. I. Cuza, au încercat să o rezolve, printr-o acțiune comună și cei doi domnitori la care ne referim aici – , poziția față de acțiunile subversive ale bulgarilor și grecilor de la Brăila și Galați ș.a.¹⁷

De o atenție deosebită se va bucura în presa vremii seria următoare de întâlniri dintre domnitorii Țării Românești și ai Moldovei, din toamna anului 1845, prilejuită de căsătoria lui Gheorghe Bibescu cu „Marițica cea frumoasă”, născută Văcărescu (fosta soție a lui Costache Ghica, fratele fostului domn Alexandru Ghica), ceremonia căsătoriei și cele mai de seamă sărbători legate de ea desfășurându-se în orașul Focșani. Ținând seama de obiceiurile tradiționale ale vremii, de împrejurarea că domnul și doamna Moldovei patronau evenimentul, alături de Bibescu, în calitate de nuni, ținând seama de larga încurajare pe care autoritățile au dat-o în întreaga țară ceremoniilor și sărbătorilor în cinstea perechii domnești, acest eveniment s-a aflat zile în șir în atenția publicului, în conștiința contemporanilor fiind corelat cu sentimentul încurajator al trainicelor legături între conducătorii celor două țări române.

La 5 septembrie, la Focșani, domnitorul muntean vizita pe cel moldovean, scena noii întâlniri fiind reconstituită, cu înflăcărare patriotică, de unul dintre martorii oculari ai evenimentului, în acest fel: „Aci se vedea o scenă cu atât mai frumoasă cu cât este mai mântuitoare pentru neamuri în toate vremile și toate împrejurările. Doi stăpânitori tinzându-și mâna pe hotar cu dragoste nefățarnică, împărtășindu-și sentimentele cu inimă curată, vorbind fără cuget ascuns asupra trebuințelor reciproce ale staturilor supuse oblăduirii lor, arătând fiecare ceea ce a făcut și dorește să mai facă pentru binele obștii; din cealaltă parte, boieri și ostași îmbrățișându-să cu mulțumire și îndeletnicindu-să la vorbiri privitoare la fericirea Patriei”¹⁸. Comportarea domnitorilor și a membrilor suitelor în cadrul acestor întâlniri, notează autorul relatării mai departe, „a avut mare influență asupra orășanilor munteni și moldoveni, căci, lepădând aceste numiri dezghinătoare, s-au cunoscut toți izvorâți din aceeași spiță, s-au înfrățit și au sfărâmat stavilile puse de ambiție și hrânite de zavistie”¹⁹.

¹⁷ *Ibidem*, nr.88. Ar fi de reținut aici, ca un amănunt interesant, sugestia corespondentului de la Iași – la care se raporta Barițiu – după care, independent de convorbirile care urmau să se desfășoare la Focșani, domnul Moldovei ar fi trebuit să viziteze din nou Galații, pentru a lua măsuri împotriva unor acțiuni subversive bulgaro-grecești, care, așa cum aprecia corespondentul, nu ar fi avut nimic comun cu aspirațiile românești, ele vizând refacerea Imperiului bizantin pe baza supremației bulgare sau bulgaro-grecești (corespondentul ieșean se baza pe o recentă, atunci, broșură bulgărească, în care împăratul Justinian și generalul Belizarie erau socotiți de origine bulgară).

¹⁸ „Vestitorul românesc”, IX, 1845, p. 283.

¹⁹ *Ibidem*.

Pentru a patra oară, într-o succesiune anuală, se întâlnesc cei doi domnitori și în primăvara anului 1846, în aprilie, când Mihail Sturdza vine la București (de aici cei doi, împreună, urmând a se deplasa la Ruscuc pentru a-l saluta pe sultan). Domnitorului moldovean, cu prilejul intrării în București, îi fusese rezervată o primire deosebit de entuziastă. La capătul podului Mogoșoaiei fusese înălțat un arc de triumf, îmbrăcat cu verdeață și flori. „Pe fața arcului cea despre grădina publică – își informa „Vestitorul românesc” cititorii – era așezată marca Moldovei, având supt ea zicerea *Concordia* (Unirea), iar pe fața dinspre oraș era marca Țării Românești”²⁰. În „necurmatul sunet a 51 de tunuri”, în cursul deplasării spre palatul domnesc, mulțimea întâmpină pe domnul Moldovei „cu mare bucurie și bucheturii de flori”, cum relatează Zaharia Karcialechi, noua întâlnire dintre cei doi, în văzul mulțimii din jur, fiind marcată de trei îmbrățișări „cu cea mai mare frăgezime”. Relatarea la care ne referim, cum adaugă redactorul gazetei, și ea, pune accentul, de fapt, pe semnificația politică a evenimentului. „Din veacurile cele mai slăvite ale anelor României – citim în gazeta sus menționată – nu s-au mai văzut domnii stăpânitori ai prințatului Moldaviei și Țării Românești adunați la un loc de singura sfânta legătură a dragostei și adevăratei frății”. Noua întâlnire, se relata mai departe, oferea garanții că sub acești domnitori „dulcele relații de pace și de iubire” urmau a se dezvolta și mai mult, ca între „două oblăduiri vecine și surori bune, căci interesele lor, și morale și materiale, o cer neapărat”²¹.

Relatăta pe larg și de alte publicații, de „Curierul românesc” sau „Albina românească”, vizita lui Mihail Sturdza la București parcurge un moment de vârf cu prilejul asistenței sale, în compania domnitorului muntean, la manevrele oștirii muntene desfășurate pe câmpul Colentinei. Pentru semnificația care se dădea acestei noi serii de întâlniri, cât și manevrelor în sine, din nou merită remarcată atenția „Gazetei Transilvaniei”. Într-un interesant reportaj, sosit cu întârziere la redacția gazetei transilvane²² – reportaj având ca autor mai degrabă pe Ion Maiorescu decât pe Simeon Marcovici – era elogiât fără rezerve domnul muntean, dar mai ales, sub pretextul acestui elogi, se pune în lumină necesitatea dezvoltării oștirii naționale, precum și necesitatea stringentă a dezvoltării legăturilor dintre cele două Principate, a coordonării acțiunilor conducătorilor acestora, până la o adevărată contopire.

În mod deosebit va fi mișcat mulțimea care asista la aceste manevre, pe înșiși militarii participanți la ele, scena îmbrățișării celor doi domnitori în fața trupelor încolonate, ca „semn al concordiei ce domnește între înalții oblăduitori și poporul acestor frățești prințipaturi”; va fi impresionat, de asemenea, și cuvântul adresat

²⁰ „Vestitorul românesc”, X, 1846, nr. 31, din 23 aprilie, p. 121.

²¹ *Ibidem*.

²² „Gazeta Transilvaniei”, IX, 1846, nr.43, din 27 mai, p. 169-170.

de Gheorghe Bibescu militarilor de față: „Ostașilor, moldovenii și românii sunt frați, ei se trag din același neam. Eu vă recomand pe Măria Sa prințul Moldovei. Măria Sa vă iubește întocmai ca și noi, primiți-l ca pe un părinte și frate de arme al dumneavoastră”²³.

Ecoul acestei noi serii de întâlniri se resimte cu evidență în conștiința publică, cum demonstrează, între altele, relatările presei, și la el se raporta, câteva luni mai târziu, în septembrie 1846, Ion Maiorescu, în cuvântul său prilejuit de trecerea domnitorului Gheorghe Bibescu prin Craiova, când acesta făcea o nouă călătorie prin țară, la locuri și monumente istorice. În acest cuvânt, amintind de venirea domnului Moldovei pe teritoriul Munteniei de două ori, până la acea dată, inspectorul școlilor craiovene se referea la „frumoasa icoană a întimei frății” ce leagă pe domnitorii celor două țări, „în tot înțelesul surori”. Subliniind puternica revigorare a ideii de unire, la care contribuiseră într-o oarecare măsură și întâlnirile dintre cei doi domni, însuși comportamentul lui Bibescu – afișând, cum se știe, uneori cu o exagerată ostentație, interesul pentru trecutul de glorie al neamului – , Ion Maiorescu, în fața domnitorului și a unei mari mulțimi, remarcă : „Intimitatea prinților ne asigurază o mai însemnătoare apropiere între român și român, între frații cei de viață, de o limbă și de o soartă”²⁴.

Pe plan practic, cum se știe, dezvoltarea colaborării dintre cele două conduceri, corespunzând spiritului epocii, avea să-și găsească expresia, în primul rând, în actul desființării vămii dintre Țara Românească și Moldova, intrat în vigoare în ianuarie 1847²⁵, act a cărui însemnătate nu a scăpat atenției gazetarilor timpului, prilejuind, la rândul său, comentarii favorabile.

Dar marele câștig al întâlnirilor dintre cei doi domnitori a fost incitarea spiritului public – prin intermediul gazetelor vremii – în consens cu marile aspirații ale epocii. Manifestările de solidaritate națională prilejuite de aceste întâlniri – ca și multe alte manifestări de acest gen – dădeau în ajunul Revoluției de la 1848 un contur mai precis dorinței de unitate națională, iar gazetele epocii, relatându-le, au contribuit ele însele la dezvoltarea ideii unității naționale, la pregătirea înfăptuirii statului național român.

²³ *Ibidem*, p. 170.

²⁴ „Vestitorul românesc”, nr. 79, din 8 octombrie 1846, p. 314.

²⁵ *Vezi Act de convenție între învecinatele prințipate ale țării Moldovei și a Valahiei pe al doilea period*, având ca scop a înlesni „buna și mulțumitoarea petrecere a învecinaților locuitori”, precum și slobodele relații și tranzacții comerciale ale tuturor locuitorilor dintr-aceste două prințipate”, în „Buletin. Gazetă administrativă”, an XVI, 1847, p. 192-197.